

Науково-практична конференція «Основні засади, завдання та механізми реалізації політики енергетичної безпеки»

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Суходоля О.М.,
завідувач відділу НІСД, Д.держ.упр., доцент

НІСД, м. Київ

23 грудня 2014 року

Енергетична безпека (предмет діяльності)

Донедавна аналіз питань пов'язаних із енергетичною безпекою базувалось на використанні переважно методології технічних наук, що автоматично зумовлювало ряд характерних підходів:

- припущення, що об'єкт управління є незмінним, тобто сприймається як заданим суб'єктом управління;
- припущення автоматичного виконання об'єктом управлінських рішень суб'єкта, тобто відсутності неконтрольованих суб'єктом процесів життєдіяльності об'єкта;
- позиціювання суб'єкта як незалежного від об'єкта й виключення необхідності розкриття суб'єкт-об'єктних відносин

Енергетична безпека (предмет діяльності)

«Технічний» підхід не припускає існування об'єкта із «власними» закономірностями життєдіяльності тим самим залишає поза увагою **існування «власних інтересів» об'єкта**, у тому числі конкуренції із суб'єктом.

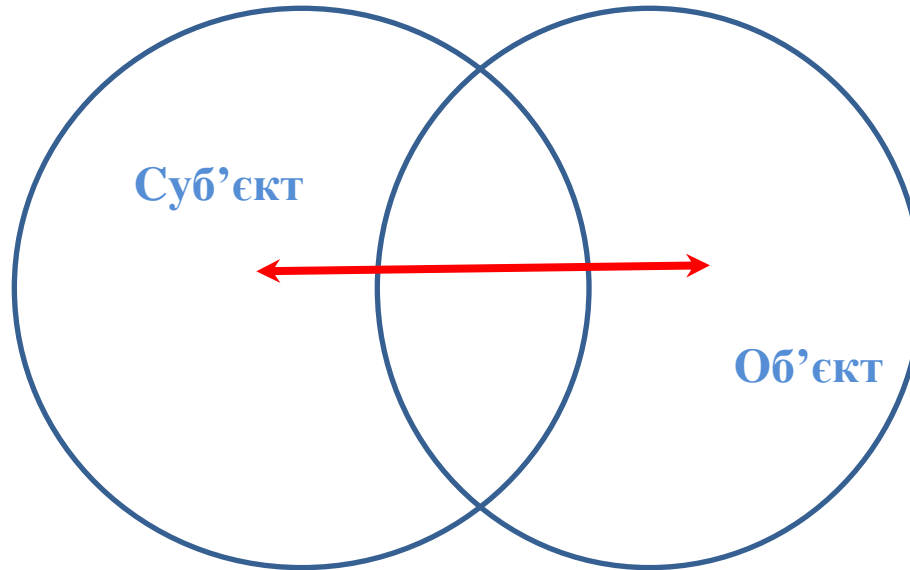
Сьогодні даний аспект, хоча б з огляду на тенденцію передачі частини суверенних повноважень у рамках міждержавних угод, не можна оминати. Неможливо залишати непоміченою і появу центрів управління життєдіяльністю суспільства, альтернативних системі державного управління.

Технічний підхід не «турбується» проблемою впровадження управлінських рішень у практичну площину.

За межами уваги залишається проблема причин неефективності прийнятих рішень.

В сучасних умовах, не можна оминати проблему суб'єкт-об'єктних відносин, оцінки незалежних від суб'єкта «процесів», що відбуваються в об'єкті, а також «якості» суб'єкта, зокрема в частині адекватності управлінських дій реальній ситуації та стану об'єкта, а також проблему мети дій суб'єкта.

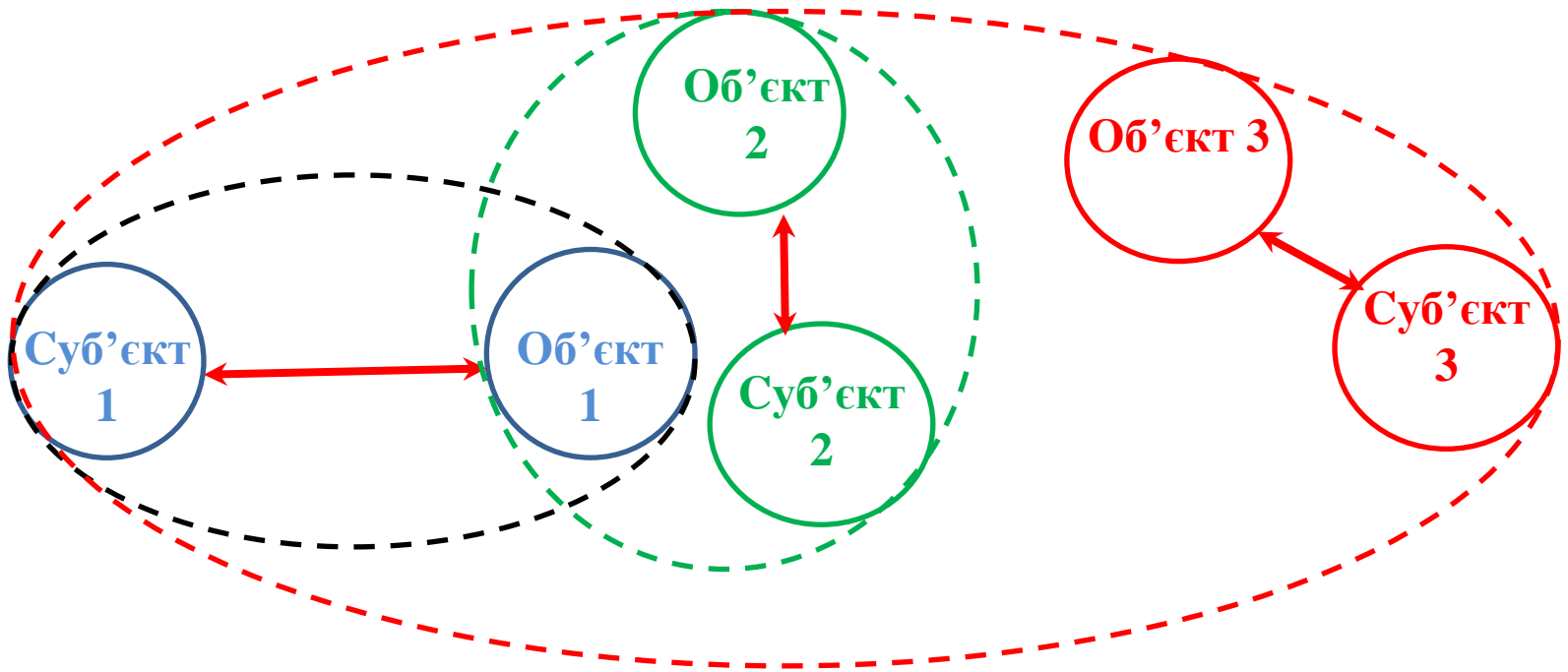
Проблема суб'єкт – об'єктних відносин

Загалом використання категорії «безпека» можливе лише з категорією «суб'єкт», оскільки саме явище безпеки є рефлексією суб'єкта. Суб'єкт існує на матеріалі, який фактично і є об'єктом його впливу, і лише існування матеріалу у визначеній формі та якості гарантує життя суб'єкта.

У протистоянні середовищу, суб'єкт усвідомлює необхідність збереження об'єкта у «безпечному» стані як умови свого існування.

Проблема суб'єкт – об'єктних відносин

Суб'єктом є той хто спроможний на «охоплення» всього об'єкту, та через використання наявної у нього аналітичної, організаційної, ресурсної потужності підпорядковує «об'єкт» своїй волі для реалізації своїх інтересів.

У випадку ізольованої суб'єкт-об'єктної системи існування суб'єкта залежить від життя об'єкта. При наявності сукупності «суб'єкт–об'єктних» системних утворень виникає проблема їх взаємовідносин.

При конкуренції суб'єктів виграє той, хто перетворив конкурента на свій об'єкт оперування, тобто охопив управлінськими діями, здійснюючи тим самим вплив на процеси, які в ньому відбуваються.

Енергетична безпека (предмет діяльності)

Суб'єкт визначає безпечність існування через оцінку свого місця та ролі в навколишньому середовищі, також конкурентних переваг над іншими суб'єкт-об'єктними системами.

Предметом політики енергетичної безпеки має стати вплив на процеси підтримання життєдіяльності суб'єкт - об'єктних систем та їх конкурентоспроможності.

Політика забезпечення енергетичної безпеки

Основні процеси підтримання життєдіяльності суб'єкт - об'єктних систем:

Розширення внутрішньої бази що відображає формування, у визначених політико-економічних моделях життєдіяльності об'єкта, інституційного середовища управління енергетичним сектором, сприятливого для відтворення існуючих та збільшення доступних об'єкту резервів енергоресурсів.

Підвищення конкурентоспроможності за зовнішні ресурси, що передбачає відображення діяльності із залучення енергетичних ресурсів, належних іншим об'єктам.

Функціонування системи енергозабезпечення, що передбачає відображення організаційних (інституційних), матеріальних (технологічних) і функціональних (політико-економічних) аспектів роботи енергетичного сектору.

Перетворення енергоресурсів національною економікою та домогосподарствами, що передбачає відображення інституційних і культурологічних аспектів використання енергії суспільством, які регламентують ефективність перетворень енергоресурсів у задоволені потреби суспільства (продукцію та послуги) з метою зниження витрат суспільства.

Регулювання діяльності енергетичного сектору, що передбачає відображення взаємодії системи енергозабезпечення з іншими сферами життєдіяльності країни. Зазначені процеси визначають вплив системи енергозабезпечення на якість життєдіяльності суспільства, що може нести ризики зниженню конкурентоспроможності країни.

Політика забезпечення енергетичної безпеки

Важливим процесом, який потребує дослідження є:

Позиціювання та цілепокладання суб'єкта, що відображає механізми цілеутворення суб'єктів, принципи та методи реалізації їх інтересів і, відповідно, прогнозування «майбутнього» стану системи енергозабезпечення суспільства.

Політика забезпечення енергетичної безпеки

**Хто задає цілі розвитку енергетичного сектору в Україні?
І чому цілі так швидко змінюються?**

Хто і чому, у першій редакції Енергетичної стратегії України 2006 року, задав непомірно завищені завдання розвитку ядерної енергетики, а у другій (оновленій) редакції 2013 року пріоритети розвитку віддано сонячній, вітровій та тепловій енергетиці при нехтуванні потреб атомної енергетики?

Політика забезпечення енергетичної безпеки

Сьогодні (відійшовши від «технічного» підходу) маємо виходити з того, що:

- **існують «власні інтереси» об'єкта.** Загалом енергетичний сектор має інтереси, які є конкурентними із завданнями інших сфер життєдіяльності. Тривалий період дотування інших галузей економіки за рахунок окремих галузей паливно-енергетичного комплексу є яскравою ілюстрацією цього;
- **існують недержавні суб'єкти управління.** Виникли «групи впливу» які формують альтернативні центри управління. Прикладом цього є розробка другої (оновленої) редакції енергетичної стратегії, прийняття закону щодо ринку електроенергії, практика застосування державної підтримки окремих галузей та багато інших;
- **існують протиріччя між інтересами «суб'єктів», інтересами енергетичного сектору та суспільства.** Передача об'єктів енергетики державної форми власності в управління приватних гравців, спрямування суспільних ресурсів на економічно необґрунтовані (для сектору та суспільства) проекти є звичною практикою нашого життя.

Проблема місця та ролі Енергетичної стратегії України

Система державного управління

Енергетична стратегія має формалізувати енергетичну політику

- Встановити цілі суспільства у сфері енергетики
- Узгодити цілі розвитку ПЕК на вищому рівні системи управління
- Забезпечити реальну соціально-економічну ситуацію

ЕНЕРГЕТИЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ

ЦІЛІ СТРАТЕГІЇ

Цільовий стан Стратегії:

- **задоволення «енергетичних потреб» суспільства в умовах як нормального, так і особливого стану;**
- **технічно надійне та безпечне функціонування систем енергозабезпечення суспільства;**
- **економічна ефективність функціонування систем енергозабезпечення та загалом енергетичного сектору України;**
- **енергетична ефективність використання енергоресурсів суспільством та національною економікою;**
- **екологічно прийнятний рівень впливу енергетики на довкілля та клімат;**
- **спроможність держави формувати та здійснювати політику захисту національних інтересів незалежно від наявних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру в енергетичній сфері.**

ЕНЕРГЕТИЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ

ЦІЛІ СТРАТЕГІЇ

Основними цілями стратегії на період до 2035 року є:

- **дворазове зниження до 2035 року енергоємності валового внутрішнього продукту до рівня 0,17 кг.н.е. на 1 дол. США ВВП (ПКС);**
- **забезпечити гарантовану відповідність генеруючих потужностей обсягам та режимам споживання електроенергії в об'єднаній енергетичній системі України;**
- **оптимізацію структури енергетичного балансу держави, виходячи з вимог енергетичної безпеки, та забезпечення частки відновлюваної енергетики на рівні 20%;**
- **забезпечення до 2025 року технічної інтеграції ринків електроенергії та газу України та ЄС (наявність мереж транскордонної передачі) на рівні 15 % відносно обсягу внутрішнього ринку України;**
- **досягнення до 2020 року рівня залежності від постачання палива з однієї країни (компанії) не більше 30 % від загального обсягу імпорту (для ядерного палива цільові значення встановлюються окремо);**
- **формування системи енергозабезпечення на випадок надзвичайних ситуацій (до 2030 року потреб національної економіки і суспільства в особливий період на рівні 90 днів).**

ЕНЕРГЕТИЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

Етап реформування (2015-2020), на якому необхідно забезпечити:

- **припинення політики «пільгових» цін** та перехід на єдині принципи ціноутворення;
- **завершення процесу приватизації та/або корпоратизації** у паливно-енергетичному комплексі;
- завершення формування законодавчої бази та забезпечення **реформування енергетичних ринків** та посилення незалежності національних регуляторів енергетичних ринків;
- **децентралізацію владних повноважень** та передачу ресурсів та відповідальності на місцевий рівень, децентралізацію систем енергозабезпечення з використанням місцевих видів палива;
- **впровадження системи енергоменеджменту**, проведення енергетичного аудиту, розроблення законодавства з надання енергетичних послуг;
- виконання програми **підготовки енергетичних систем України** (електроенергетичної, газотранспортної) до роботи в синхронному режимі із енергетичними системами ЄС;
- **забезпечення диверсифікації маршрутів та джерел імпорту енергоресурсів** з метою зниження залежності України від поставок зі східного напрямку;
- **запровадження системи стратегічного планування** (періодичний перегляд параметрів розвитку енергетичного сектору та проведення аналізу ризиків та загроз реалізації Стратегії).

ЕНЕРГЕТИЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

Етап модернізації та корпоративного розвитку (2021-2025), передбачає:

- **реалізацію, синхронно із поданням заявки на вступ України до ЄС, заходів щодо приєднання об'єднаної енергетичної системи України до європейської мережі операторів систем передачі електроенергії (ENTSO-E) та інтеграцію газотранспортної системи України до Європейської мережі операторів системи транспортування газу (ENTSO-G);**
- **імплементацию положень «третього енергетичного пакету» Директив ЄС;**
- **розвиток інституційного середовища для функціонування бізнесу в енергетичній сфері за європейським зразком;**
- **реформування системи оподаткування у видобувній галузі з метою забезпечення рівних умов господарювання та створення привабливого інвестиційного клімату;**
- **створення обґрунтованої системи енергетичних та екологічних податків (оподаткування енерговикористання) та концентрація інвестиційного ресурсу для реалізації масштабних проектів в рамках створення фондів фінансування проектів розвитку енергетики;**
- **посилення вимог до енергоспоживаючого обладнання та будівель (стандарти, регламенти, сертифікація тощо);**
- **запровадження системи управління попитом, зокрема запровадження зобов'язань щодо надання енергетичних послуг;**
- **формування системи забезпечення енергетичної безпеки, узгодження дій держави та суб'єктів господарювання в мирний час, в умовах введення надзвичайного стану та в особливий період.**

ЕНЕРГЕТИЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

Етап інтеграції та інноваційного оновлення (2026-2035), пріоритетами є:

- підтримка ринкової фінансової інфраструктури щодо реалізації проектів оновлення основних фондів енергетичного сектору;
- запровадження цільових програм розвитку технологічних платформ, що визначатимуть довгостроковий вплив на структуру паливно-енергетичного балансу;
- посилення вимог до способів енерговикористання, технологій та обладнання через перегляд цільових рівнів енергоспоживання та екологічних параметрів;
- забезпечення захисту прав споживачів щодо доступу до якісного енергозабезпечення;
- формування системи підтримки проведення перспективних наукових досліджень, розробки та впровадження нових енергетичних технологій, технологій енерговикористання тощо;
- запровадження внутрішнього ринку торгівлі на викиди парникових газів;
- формування інструментів підтримки національних енергетичних компаній, щодо розширення їх участі в європейських та глобальних ринках та проектах, які сприятимуть посиленню енергетичної безпеки України;
- використання можливостей та ресурсів поглибленої міжнародної співпраці України для модернізації енергетичного сектору.

Необхідне створення системи забезпечення енергетичної безпеки з врахуванням існування приватного сектору енергетики :

- необхідне на законодавчому рівні врегулювати принципи функціонування національної економіки і, зокрема, паливно-енергетичного комплексу у особливий період (обмеження);
- формування спроможності суб'єктів господарювання аналізувати ризики та забезпечувати свою готовність до сталого функціонування у випадку реалізації ідентифікованих загроз;
- врегулювання питання залучення приватного сектору до забезпечення енергетичної безпеки країни (право держави викупу енергоресурсів за ринковими цінами в надзвичайних ситуаціях, участь у системі фізичного захисту інфраструктури, формування стратегічних запасів).

Енергетична стратегія України

**має стати головним нормативним документом
державної політики енергетичної безпеки**

**зафіксувати загальні принципи та цілі довгострокового
розвитку енергетичного сектору країни,**

**визначити завдання та окреслити механізми реалізації
державної енергетичної політики.**